

Het is een eer vanavond voor u te staan bij de opening van Vastwel 2025. Als oud-leerling van het Frencken College en bewoner van Oosterhout zal deze stad voor mij altijd bijzondere betekenis houden.

Oorlog veroorzaakt enorm veel schade en leed. In landen wordt grote fysieke en economische schade aangericht, die de leefbaarheid ook op de langere termijn aantast. Maar nog belangrijker is het humanitaire leed. Grote aantallen mensen raken gewond of sterven als gevolg van geweld. Vele mensen vluchten in eigen land of naar het buitenland en raken alles kwijt. Wat wij meekrijgen via de media maakt grote indruk, maar staat nog vrij ver af van hetgeen in de getroffen landen dagelijks wordt ervaren. Conflicten en oorlogen veroorzaken omvangrijk lijden, dat niet direct bij de totstandkoming van een staakt het vuren of vredesregeling voorbij is. Zoals we ook na de Tweede Wereldoorlog hebben gezien heeft een oorlog nog decennia lang gevolgen, fysiek, maar vooral ook psychisch.

De nasleep en gevolgen van een conflict wisselen van geval tot geval. Leiden met een korte ei en leiderschap kunnen een positief effect hebben. Duitse leiders hebben zich na de Tweede Wereldoorlog veelal, schuldbewust opgesteld. Dit nooit meer! Verzoening, democratie en Europese samenwerking opbouwen stonden centraal. Dit heeft een enorme bijdrage geleverd aan het Europa dat wij kennen sinds het einde van de oorlog.

Een ander aansprekend voorbeeld van positief leiderschap vormde Nelson Mandela. Zuid-Afrika werd bevrijd van apartheid. Het leiderschap van Mandela beïnvloedde begin jaren negentig ook blanke leiders en de invloedrijke Zulu leider Buthelezi. Omvangrijke wraakneming op de blanke bevolking werd daarmee voorkomen. Helaas kampt Zuid-Afrika ondertussen wel met grote uitdagingen.

Ik heb gewerkt in landen die gebukt gingen en gaan onder conflicten. In de context van die landen zie ik "bevrijding" als een breder begrip dan vrede. De

voedingsbodem voor conflicten is er namelijk heel breed. Geweld kan ontstaan tussen landen, maar ook binnen landen. In dat laatste geval oefenen bv. landen in de regio invloed uit via groepen die zij in het betreffende land steunen.

Als voorbeeld een paar factoren die een rol spelen: grote ongelijkheid, het verschil tussen de armsten en de puissant rijken, tussen de elite en degenen die niet tot hun kring behoren. Leaders onderhouden netwerken binnen hun eigen religieus/etnische zuil. Zij en hun vrienden kopen media op en controleren zo de informatiestroom richting bevolkingsgroepen. Zij benoemen mensen die loyaal aan hen zijn op cruciale posities, binnen de rechterlijke macht, op ministeries, bij veiligheidsdiensten, bij toezichthoudende organisaties als een rekenkamer en anti-corruptie commissie en bij staatsbedrijven. Zij hebben een flink deel van de economie in handen en controleren aanbestedingsprocedures.

Zij laten niet zien dat het welzijn van de bevolking voor hen voorop staat. Behoud van de macht en privileges lijkt centraal te staan. Behoud van macht gaat in die situaties niet samen met open staan voor kritiek, een goed functionerende economie, onafhankelijke rechtspraak, vrijheid van meningsuiting, vrije media, een open en transparante economie en daadwerkelijk vrije en eerlijke verkiezingen. Niet voor niets staan landen waar ik werkte, zoals Afghanistan, Irak, Libanon en Bosnië en Herzegovina, laag op belangrijke indexen die iets zeggen over respect voor mensenrechten, de mate van corruptie, vrije en eerlijke verkiezingen en investeringsklimaat.

Een paar voorbeelden:

In Libanon zorgen leaders die al lang aan de macht zijn dat hun zuilen blijven bestaan. Sjiïeten, Soennieten, Christenen en Druzen. Zij ontvangen steun uit het buitenland, dat invloed uitoefent. In Bosnië en Herzegovina speelt hetzelfde. De Servische, Kroatische en Moslim zuilen. In Irak gaat het vooral om Sjiïeten, Soennieten en Koerden, die ook daar hun internationale sponsors hebben.

In die landen kampen mensen generaties lang met de gevolgen van eerdere conflicten en de voortdurende vrees dat op ieder moment een nieuw conflict kan ontstaan. Libanon is daar de afgelopen maanden weer een voorbeeld van geweest. Grote delen van de bevolking zijn levenslang getraumatiseerd. Ik ben geraakt door de gesprekken die ik heb gehad met Nederlandse veteranen van de VN vredesmacht Unifil (1979-1980) en van "Dutchbat", dat namens de Verenigde Naties geacht werd burgers te beschermen in Srebrenica. Hun uitzending voor meestal 6 maanden heeft bij velen geleid tot grote trauma's. Probeer je voor te stellen wat het met mensen doet wanneer zij vrijwel hun hele leven worden geconfronteerd met gevaar, geweld en angst.

Rol Nederland

Nederland probeert in die landen steun te bieden aan de bevolking die enorm te leiden heeft. Dat kan via humanitaire hulp, maar ook via ontwikkelingsprogramma's. De bevolking heeft basisvoorzieningen nodig, onderwijs, gezondheidszorg, drinkwater. Explosieven en landmijnen moeten worden verwijderd, zodat er economische activiteiten kunnen plaatsvinden in gebieden die eerder ontoegankelijk waren. Organisaties die zich inzetten voor respect voor mensenrechten, het tegen gaan van corruptie en bevordering van verzoening worden gesteund. Zij hechten niet alleen aan financiële steun, maar ook aan het contact. Via ambassades kunnen moeilijke boodschappen soms gemakkelijker aan politieke en bestuurlijke leiders worden overgebracht dan door de lokale bevolking zelf.

Hoop

Overal zijn er mensen die met risico voor hun eigen veiligheid opstaan en het goede proberen te doen. Een goede vriend van mij, die een groot bedrijf in Libanon heeft, nam het risico op te staan en jongeren die massaal de straat op gingen om een einde aan wanbeleid en corruptie te eisen te steunen. Toen jongeren van twee religieuze gemeenschappen in de tweede stad van Libanon elkaar vanaf balkons doodschoten startte een jonge vrouw, Lea Baroudi, een project om die jongeren tot elkaar te brengen, op te leiden en perspectief te

bieden. In Irak ontmoette ik 20 jongeren die goederen inzamelden in de Koerdische regio en met kleine vrachtwagens de zwaarst getroffen mensen bezochten in de stad Mosoel, die onder controle van ISIS stond en werd gebombardeerd. In Afghanistan werkte mensenrechten activist Azarjoun met jongeren. Hij gaf hen mensenrechten training, met de bedoeling dat zij het geleerde zelf weer gebruikten op plekken waar mensen bijeen kwamen, zoals bij moskeeën op vrijdag. Hij werd voortdurend bedreigd.

Deze mensen hebben mij enorm geraakt. Zij inspireren, kregen onze steun vanuit het budget voor ontwikkelingssamenwerking. Zij herhaalden steeds de boodschap dat onze ambassade, andere ambassades, en internationale organisaties voor hen enorm belangrijk waren: “jullie kunnen zaken opbrengen bij onze leiders, bij jullie kunnen we langskomen en in gesprek gaan. Als jullie weggaan neemt onze hoop af”.

Belang Nederland

Internationale relaties, inclusief ontwikkelingssamenwerking, dienen uiteenlopende Nederlandse belangen. Nederland staat voor vrede en veiligheid, voor eerlijke en open handelsrelaties, voor respect voor mensenrechten. Nederland wil voorkomen dat miljoenen mensen ieder jaar naar de EU en Nederland trekken. Nederland draagt bij aan wereldwijde doelen, zoals de SDG's. Om resultaten te bereiken hebben we ook stabiliteit in andere landen nodig.

Leiderschap gaat niet alleen over vooraanstaande politieke leiders. Wij kunnen allemaal en op verschillende manieren ons steentje bijdragen. Dat begint met hoe je je in het dagelijkse leven opstelt tegenover anderen, het gaat over je rol in je werk, over verdraagzaamheid en begrip voor anderen. De uitdaging is om te luisteren, je goed te informeren en niet te snel te oordelen.

Decennia lang hebben wij ons relatief weinig zorgen hoeven te maken over onze veiligheid en welvaart. In korte tijd zijn zorgen echter toegenomen.

Wij zien allen hoe polarisatie groeit. Feiten, onderzoek, luisteren, begrip voor elkaar opbrengen lijken er steeds minder toe te doen. Problemen worden niet opgelost door je kop in het zand te steken, de schuld automatisch bij anderen te leggen en alleen met mensen op te trekken waar je het snel mee eens bent. Om onnodig lijden met een lange ij te voorkomen is leiden met een korte ei van groot belang. En leiderschap kunnen wij allemaal tonen, op school, bij je sportclub, in je straat, op je werk, in de media, in de politiek. De urgentie om, 80 jaar na de bevrijding, hier extra over na te denken is groot. Ik roep u op dat ook echt te doen!